

Érzéki hatások kölcsönhatása.

Urban önmagán és másokon végzett kísérletek alapján arról győződött meg, hogy egyik érzék izgatása módosítólag hat más érzékek működésére. Így némelyek betűket, melyeket a távolság miatt már nem tudtak elolvasni, elolvastak, ha fülükre hangvilla zengése hatott; másoknál azonban épen ellenkezőleg, a hangvillazörgés hatásakor a látás gyengült; ide tartozik a tűzerek azon tapasztalata is, hogy ágyúlövéskor a látótér elsötétül, majd ismét megvilágosodik. Az óra ketyegése majd erősebben, majd gyengébben hallik, a szerint, a mint különböző színű üvegek keresztül nézünk valamely fényforrást. Ujjunkat hideg vagy meleg vízbe mártva, jobban érezzük a víz hidegségét vagy meleg voltát, ha vörös üvegen keresztül nézünk. Fehér lapra merően tekintve, színjáték mutatkozik rajta, ha erős hangvilla rezgése hat a fülünkre. (Pflüger's Archiv f. d. ges. Physiol. XLII. 154. l.) —I.Y.

Szín és hang. Lauret és Duchaussoy a következő érdekes esetet közli: Egy férfi a különböző betűk hallásakor különböző színek hatását érezte, még pedig magánhangzók kiejtésekor többé-kevésbé élénk színeket látott, a mássalhangzók pedig különböző

árnyalatú szürke szín látását keltették benne. A számok kiejtésekor szintén különböző színeket látott, de ezek függetlenek voltak az illető számokat alkotó betűk hallásakor látott színektől. Irott vagy nyomtatott betűre nézés, sőt már a rá gondolás is a megfelelő színezeteket keltette. Nevezetes, hogy az illető fiának és leányának szintén megvolt e sajátos tulajdonsága, csak hogy ugyanazon betű hallásakor a leány más színt látott, mint az atyja. (Bull. d. l. Soc. de psychologie physiol. III. köt. 11. l.) —I.Y.

Pyrotogenin és frigorigenin.

Brusay-nak Párizsban sikerült kémiai úton olyan anyagot előállítania, mely $\frac{1}{2}$ milligrammnyi mennyiségben a kutya vérébe fecskendezve, $\frac{1}{2}$ óra múlva erős rázóhideget okoz, általános rosszüllét, hányás stb. kíséretében; 2 óra múlva a hőmérséklet magas fokra emelkedik, de 9 órára a befecskendés után a tünetek már teljesen eltűnnek; szerző ezt az anyagot pyrotogeninnek nevezi. Ugyanő a mikroorganizmusok egy fájából oly anyagot állított elő, mely a hőmérsékletet nagy mértékben alászállítja: ennek frigorigenin nevet adott. (Allg. med. centr. Ztg. 1889. '18. sz.) —I.Y.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

156. *Többes gyermekek szülése.* Az emberi asszony, többnyire egygyest szokott szülni, igaz ugyan, hogy ez nem örökös törvénye a' gyakran jázdodozó természetnek. Mivel gyakran megesis, hogy az asszonyok, kettőt, hármat, s' többet is szülnék, még pedig nem egyszer; hanem egy-néhány órák közivel. Ellenben három, négy, öt, sőt több gyermekek is születettek egy hassal: a' szerint, a' mint 3. 4. 5. 's a' méhben több megért tojások, a' férfiúi mag, vagy legalább annak vékony szeszese göze által, megterhesíttetnek. Itt tzelunkhoz nem léssen idegen dolog megjegyezni: hogy egy bizonyos Katona László nemes ember fele-

sége is Neograd Vármegyében 1787. Pünkösdi Havának 26. napján, egy hassal hat gyermekeket szült, és mind a' hat gyermekek nem tsak keresztiséget értek, hanem még azután jó darab ideig el is éltek. (Dr. Molnár János »Orvosi törvény« című munkájából. 1814. I. köt. 104. és 109. lap.)

157. *Kettős vagy Többes tsuda gyermekek,* azok, a' kik ketten vagy hárman fejekkel, melyekkel, hasokkal, előlről, oldalról, vagy alfelekkel öszvenőnek. Kettős és sokáig élt egy pár lányokat szült, a' mult 17-ik Századnak elein Szönyön Komárom Vármegyében, egy Goficz nevű polgár asszony, kik kereszttsontokkal ugy öszve

nőttek, hogy mind az emésztett — mind a' vizellett — uttya egy volt nállok. (U. o. I. köt. 126. lap.)

158. Csuda vagy váltott gyermekek. A régi tudatlan Századoknak veszedelmes babonásága; a mostoha természetnek az efféle idélen fajzattyait, tudniillik, a tsuda és váltott gyermekeket, egyedül a barmokkal, boszorkányokkal és ördögökkel való tzm-borálásnak és közösülésnek tulajdonította: innen sok ártatlan embereket 'Sodomiával; sok ártatlan édes anyákat ördögösséggel; sok ártatlan öreg asszonyokat boszorkánysággal vádolván, megölték, megégették, a mi Hazánkban. Gyászos de egyszersmind másokat tanítható Példa, történt nállunk Székes Fehérváron, erre a' dologra, egy terhes kefekötőnében; kinél is, hogy annál nagyobb irgalmasságot és bővebb alamisnát nyerjen, egy tsonka könyökö' koldus; (a kit mind személlében, mind ezen szokásában jól esmértem) a küszöbén kitekintő asszonynak a tsonka és mezeitelen könyökét vetette majd tsaknem az órra eleibe; mellynek irtoztató meglátására, éppen hasonló tsonka könyökű gyermeket hozott e világra Kis-Asszony Havának 12 vagy Klára napján 1803.

Ezen természetes igazságnak bebizonyítatására, a napfényhez hasonló példa történt, ismét nállunk, ezen T. Fehér Vármegyében K. Szentpéteren, egy szegény terhes Zsidónén; ki is keszkenővel be'kötött fővel, az utzában menvén, valamely kocsit elragadó lovak elakarták gázolni; és midőn már a' sebes nyargaló lovak, éppen reá akartak ugrani, hirtelen hátra tekintvén ezen szörnyű megrettenésében fejéhez kapott és ezen hassal kettős löféjű gyermeket hozott e világra! (U. o. I. köt. 128. és 130. lap.)

159. Történet szerént haldloss Sebek. A Phisicusok esmérük az emberi természetet arról az oldalról is: melly szerént vagynak olly félénk, olly nyulszívű, olly érzékeny és olly csudálatos természetű emberek: hogy az ilyen esetekben nem a' nagy ütés, nem a' nagy verés: hanem a' szerfelett való megrettenés, elijedés, szív-megdöbbenés, a' vérforgásnak hirtelen való fennakadása: vagy pedig ellenben, a' vérenek, szörnyű boszsonkodás, boszszuság és harag miatt lett fellorrása után, szélütés öli meg az embert.

Jól emlékezem, azon esetre, midőn két czigányok, ezen Tek. Székes Fehérvármegyében ösze veszvén, a' harmadik pedig elakarván ezeket egymástól választani; a' hegedű vonóval egyikhez legyítvén, de éppen nem haragból; azt agyon ütötte; (a mint az emberek akkor mondották; vagy ezen esetről közönségesen szólottak.) Holott ez, a' természetnek legkeményebben

fellvont hurja szerént is; tellyess lehetetlenségnek látszik! Hanem ez igaz; hogy a' nagy megrettenés miatt az emberek hideg-lélésbe esnek; elájulnak, meg merevednek, meg némullnak, meg bolondullnak, vérel izzadnak, egyszerűen meg öszüllnek, meg hallnak sőt az oktalan állatok is meg döglenek. Az is megtörténik néha: hogy az ilyen hirtelen való halálnak az oka és magva már régen megért, az ilyen emberben: és ez a' mostani megsértése vagy megsebesítése, tsak egy ártatlan *alkalmatos-ság szerént való oka* volt éppen most történt halálának. (U. o. I. köt. 256. 257. lap.)

160. Mérgek. Némelly mérges dolgoknak megszagolások miatt is, meghallhat; legalább örökre elromolhat az ember. Illyen szomorú példa történt ezelőtt mintegy 1788-dik vagy 1789-dik esztendőben Beregh Vármegyében, a' Tarpai erdőben, a' hol egy derék Uri ember; bizonyos szükséges dolga végett Hintójjából le szállván az erdő szélben leüllvén egy mérges gombának történet szerént esett hoszszas szagolása miatt, egyszerűen elájult, elesett, elhalt annyira: hogy az Inassa és Kotsissa mintegy megholtat feltévén a' hintóba, 's Bereghszász felé vivén; tsak ugyan nagy nehezen és sokára életre jött: de tökéletes eszére soha sem jöhetett. (U. o. I. kötet, 308. lap.)

Némellyek pedig némű némű ártatlan tudatlanságból ölnek meg másokat méreggel. Nem régiben történt itt Székes Fehér Vármegyében illyen tragaedia; (mellynek magam szemmel látott tanuja vagyok), hogy t. i. egy bizonyos Aszszonyság Ró'snikából vagy egérköből (Arsenicumból) magának Orczakenötsöt készíteni akarván; ezt egy nagy fazékban erőssen főzötte a' tűznél: azomban ezen mesterségét senkinek tudtára adni nem akarván; a' Szakátsnéjja ezen fazékból (minthogy a' viz egészen tisztának látszott) ételeit ártatlan tudatlanságból feltöltvén, az egész Ház nép, ollyan veszedelmbe esett; hogy ha hamar én mint Doctor nem értem volna; az egész Ház elébb vagy utóbb kihalt volna. (U. o. I. köt. 310. lap.)

161. A Növénység Országbeli mérgek. A' vizfűrök (Cicuta aquatica) ez is felette mérges. A' többi két nemei sintsenek méreg nélkül: azért kell vigyázni; hogy az éhes marhákat ollyan kertbe és akolba ne rekeszszék; a' hol sok bürök vagon: mert különben nagy kár eshetik a' marhákban: a' mint ezt N.-Körösön laktomban 1795. esztendőben, egy ittvaló közzbirtokos Titl. Farkas Ferencz Urnak aklában, magam szememmel láttam, és ha oda nem mentem volna; mind a' kilencz vagy tiz tehenei megdöglöttek volna; hármat már a' dögléstől semmiképpen meg nem menthettünk. (U. o. I. köt. 337. lap.)

162. *A' Mennykő ütés által okozott halál.* A' mennykő, olyan levegőben készült irtózztató, az egész természetet megreszkettető tünemény; mely vagy az érzőneknek erőszakos megrázások; vagy a' megfojtás, vagy a' szélütés által, minden testben különböző, és más más kárt, nyavalyát, veszedelmet, sőt halált szokott okozni.

Némelyek azt is állítyák: hogy az embert és akármely élő állatot, apró dara-

bokra öszve szaggattya: mint Gróf Szirmai Hajdújáról beszéllették, Zemplén Vármegyében 1783. esztendőben: a' mit némely Physicusok talán nem is hihetnek.

Néha pedig az öltözetet éppen megahagyván, az egész testet porrá megemészti, mint: a' 17-dik Században Magyar Országban Szathmár Városában egy bizonyos Leányzóról írják. (U. o. I. köt. 468, 470. és 471. lap.)
DR. BALOGH JÁNOS.

LEVÉLSZEKRÉNY.

I. TUDÓSÍTÁSOK.

(36.) *A hévízi tündérrózsá ügyében.* A Lukácsfürdői tavat a rómaiak idejétől fogva (még a hunnok, tatárok és törökök is) tiszteletben tartották s most beoltozásával elvész maga a tó és vele együtt a hévízi tündérrózsá, ez a reánk nézve növénytani tekintetben megbecsülhetetlen természeti ritkaság.

Azt hiszem, hogy ennek megmentését a Kir. Magy. Természettudományi Társulat velem együtt őszintén óhajtja, azért jelen soraimnak a czélja, hogy szerény tanácsaimmal hozzájáruljak ifj. Schilberszky Károly úr javasolta kísérlethez, hogy a hévízi tündérrózsá Budapest flórájának megmentessék. (V. ö. a 240. füzet 370. s következő lapjait.)

Hévízekben itt Budapesten — hál' Istennek — meglehetősen bővelkedünk s azért nem a hévízbe való átültetésnek lehetősége, hanem csak a megvalósítás módozatainak jelzése jöhet itt kérdésbe. E tekintetben a következőket bátorodom javasolni:

Forduljon a Kir. Magy. Természettudományi Társulat a budapesti hévízfürdők igazgatóságaihoz azon kérelemmel, hogy fürdőikben egy-egy hévízzel megtöltendő bassin-t létesítsenek és engedjék meg, hogy a Természettudományi Társulat megbízottja abba a hévízi tündérrózsát átültethesse.

Hiszem, hogy a fürdő-igazgatóságok, illetőleg tulajdonosok teljesen megértik, hogy itt egy hazai természeti ritkaság és helyi flóránk egyik unikumának megmentéséről, tehát hazafiúi és tudományos cél előmozdításáról van szó; s talán az írást sem kell őket külön megnyugtatni, hogy a tündérrózsá fürdői helyiségeiknek ékesítésére szolgálja. Hiszen e növénynek mind levele, mind virága oly festői, hogy az a leggyönyörűbb díszkertnek is csak díszére válhatik.

Vizsgáljuk most sorra egyes hévízfürdőinket.

Ott van mindjárt a lukácsfürdői tó tözsomszédságában a Lukács- és Császárfürdő.

A Lukácsfürdőben, mely most épülő és átalakuló félben van, minden bizonnyal a kertet is díszkerteté fogják alakítani; már pedig díszkertbe, kivált fürdői díszkertbe csak beleillik egy vízmedence! Ebben a fürdőben ama berendezés tehát külön, újabb költségbe nem is kerülne.

A Császárfürdő épen úgy felkarolhatná ez ügyet, ha az elegáns fürdők színvonalán óhajt maradni, s már csak a Lukácsfürdővel való konkurrenczia miatt is kénytelen vízmedenczét csináltatni, a melybe semmi sem illenék jobban bele, mint a hévízi tündérrózsá. Ugyanez áll a Rudas-, Rácz- és Sárosfürdőről is. A Királyfürdő udvarán réges-rég óta van vízmedence, mely eddigelé szőkőkút medenczéjéül szolgált. Itt tehát az igazgatóság engedélyével egyszerűen csak bele kell ültetni a tündérrózsát.

A »Római fürdőben« legkedvezőbbben állna a dolog. Ott van szabad ég alatt, mindenkinek hozzáférhetőleg a hévíz-tó. Csak annyit kellene kieszközölni, hogy az ottani helyi igazgatóság a tóba ültetett nympheát ki ne irtassa.

Hátra van még a Margit- és Artézi-fürdő. Ezekre nézve csak annyit mondok, hogy elképzelni sem tudom, hogy ha a Társulat, mint olyan akár József főherczeg Ő Fenségéhez, akár Budapest főváros Tanácsához a Schilberszky úrtól megpendített eszme alapján javaslatba hoztam kérelemmel járulna, a nevezett két fürdőtulajdonos közül akár az egyik, akár a másik az eme sorokban tárgyalt eszme, illetőleg kérelem elől elzárhatná szemeit és szívét. — Ajánlom ez ügyet mindazok figyelmébe, a kik szóval vagy tettel tehetnek valamit a hévízi tündérrózsá megmentésének érdekében.

CSEÖRGHEŐ ALADÁR.

(37.) *Holdszivárvány* volt látható Szen-tesen, augusztus 9-ikén esteli 10 órakor. Az élénk zöld, fehér, vörös színű sávok félkörben mutatkoztak az égnék északkeleti részén. E ritka, szép tünemény tíz perczig volt látható.
FARKAS SÁNDOR.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.